

มหายุทธศาสตร์ : จากจักรวรรดิโรมัน สู่ยุคสงครามเย็น Grand Strategy: from Roman Empire to Cold War

สนธิ นวกุล (Sonthi Navakul)^{1*}

สุภาณี นวกุล (Suphanee Navakul)²

^{1*}พลโท ดร., อาจารย์พิเศษ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Lieutenant General, Dr., Special Instructor, Faculty of Political Science and Law,
Burapha University

²อาจารย์ ดร., ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Lecturer, Dr., Master of Public Administration Program, Faculty of Humanities and
Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

บทคัดย่อ

“มหายุทธศาสตร์ : จากจักรวรรดิโรมัน สู่ยุคสงครามเย็น” ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับมหายุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นศิลป์ในการปกครองประเทศระดับสูงสุด ครอบคลุมทั้งด้านการทหาร การทูต การเมือง เศรษฐกิจ และพลังอำนาจอื่นๆ ที่จะบรรลุผลประโยชน์ของชาติ เป็นแนวคิดที่ครอบคลุมถึงในยามสงบ บทความนี้ได้แสดงให้เห็นความแตกต่างของมหายุทธศาสตร์ในแต่ละยุคสมัย โดยจักรวรรดิโรมัน จะเน้นยุทธศาสตร์ทางการทหารเพื่อความมั่นคงของอาณาจักรเป็นหลัก ต่อมามหายุทธศาสตร์ในสมัยจักรวรรดิออตโตมันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะบูรณาการ โดยใช้ทั้งยุทธศาสตร์ทางการทหารในการป้องกันชายแดนจากศัตรูภายนอก การดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศ และการสร้างความเข้มแข็งให้กับพลังอำนาจภายใน ส่วนมหายุทธศาสตร์ในยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการแสวงหาวิธีการใหม่ ที่จะไม่ทำสงครามแบบดั้งเดิม เช่น การใช้ระเบิดนิวเคลียร์ ทำให้นานาประเทศเกิดความหวาดกลัว ซึ่งส่งผลให้มหายุทธศาสตร์ในยุคสงครามเย็น มีความพยายามที่จะควบคุมอาวุธทำลายล้าง และเน้นที่การปฏิบัติการจิตวิทยาและการใช้จ่ายงบประมาณในการช่วยเหลือและพัฒนาประเทศที่เป็นพันธมิตรของสองมหาอำนาจ

คำสำคัญ: มหายุทธศาสตร์ จักรวรรดิโรมัน จักรวรรดิออตโตมัน สงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามเย็น

Abstract

This article illustrates the concept of grand strategy as the highest level of national statecraft which consists of military, diplomacy, politics, economy and other national powers to achieve national interests. The concept includes peacetime. The grand strategies of Roman Empire, Ottoman Empire, World War II and Cold War are different. The grand strategy of Roman Empire focuses on military strategy to secure the nation; whereas, Ottoman Empire uses the integrated grand strategy being composed of military strategy to defend the enemy outside, foreign policies and internal national power strengthening. Additionally, WW II grand strategy keeps away from traditional warfare and seeks a new method such as nuclear bombs which have an impact on global fear. As a result, the grand strategy of cold war attempts to control weapons of mass destruction and emphasizes psychological operations and budget spending to assist and develop the allies of both superpowers.

Keywords: Grand Strategy, Roman Empire, Ottoman Empire, World War II, Cold War

บทนำ

บทความวิชาการ “มหายุทธศาสตร์ : จากจักรวรรดิโรมัน สู่อุคสงครามเย็น” นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับมหายุทธศาสตร์ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน โดยบทความนี้เป็นตอนที่ 1 ส่วนตอนที่ 2 จะว่าด้วยมหายุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจ และตอนที่ 3 เป็นการประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ ซึ่งจะนำเสนอในโอกาสต่อไป ข้อมูลที่รวบรวมนำมาเสนอ ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากเอกสารวิชาการในต่างประเทศที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ รวมทั้งใช้ประสบการณ์นำเสนอในแง่มุมที่จะให้ผู้อ่านได้พิจารณานำไปใช้ประโยชน์ ในบทความนี้จะให้ผู้อ่านเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของมหายุทธศาสตร์ (Grand Strategy) จากนั้น เป็นเรื่องราวของมหายุทธศาสตร์แต่ละยุคสมัยซึ่งเลือกที่จะนำเสนอยุคสมัยที่สำคัญและควรแก่การศึกษา ประกอบด้วย มหายุทธศาสตร์ในสมัยจักรวรรดิโรมัน (Roman Empire) จักรวรรดิออตโตมัน (Ottoman Empire) สงครามโลกครั้งที่ 2 (World War II) และยุคสงครามเย็น (Cold War)

ความหมายของมหายุทธศาสตร์ (Grand Strategy)

คำว่า “มหายุทธศาสตร์” มิได้ปรากฏในอาณาจักรยุคโบราณ แต่เพิ่งมาปรากฏในภายหลัง โดยเฉพาะช่วงศตวรรษที่ 18 และ 19 การศึกษามหายุทธศาสตร์มักพบในแวดวงทหาร เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการสงครามว่าจะทำอย่างไรให้การทำสงครามเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความคิดขึ้นมาอีกระดับหนึ่งที่จะไม่ห้ามมหายุทธศาสตร์ ยึดติดกับการทหารที่จะเอาชนะในสงครามเท่านั้น แต่จะต้องมองให้ไกลถึงการบริหารยุทธศาสตร์ทหารที่จะต้องควบคุมการใช้ทรัพยากรของชาติอย่างระมัดระวัง รวมถึงการระดมสรรพกำลัง และการทูต พัฒนาการในการศึกษาเกี่ยวกับมหายุทธศาสตร์ มักจะมุ่งเน้นไปที่ความรุ่งเรืองและความเสื่อมถอยของมหาอำนาจ อาทิ สหรัฐอเมริกา ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 1 อังกฤษ ฝรั่งเศส สเปน สหภาพโซเวียต และจีน เป็นต้น ทั้งเป็นการศึกษาความสามารถและความไม่สามารถในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ที่กำลังเปลี่ยนแปลง ขณะที่การศึกษามหายุทธศาสตร์อีกด้านหนึ่ง จะเป็นการศึกษาเชิงรัฐศาสตร์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างภัยคุกคามและสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศกับข้อจำกัดหรือกลไกขับเคลื่อนทางการเมืองภายในประเทศ ในวงการทหาร มักจะแบ่งระดับตั้งแต่ยุทธวิธี ยุทธการ ยุทธศาสตร์ และมหายุทธศาสตร์ ซึ่งจะทำให้มองเห็นชัดเจนระหว่างคำว่า “ยุทธศาสตร์” กับ “มหายุทธศาสตร์” อาจกล่าวได้ว่าการศึกษามหายุทธศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับความซับซ้อนของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ การเมืองภายในประเทศ และขอบเขตการใช้เครื่องมือในการปกครองประเทศที่มีอยู่ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นการศึกษารัฐเชิงลึก อย่างไรก็ตามนักวิเคราะห์บางคน มองว่านโยบายด้านความมั่นคงหรือนโยบายด้านการต่างประเทศ ก็คือมหายุทธศาสตร์ นั่นเอง

คำว่า “มหายุทธศาสตร์” Sir Basil Liddell Hart นักวิเคราะห์ทางทหารและนักประวัติศาสตร์ ได้เน้นย้ำเกี่ยวกับมหายุทธศาสตร์ โดยให้เห็นถึงความสงบของรัฐ และประชาชนมากกว่าชัยชนะในสงคราม Liddell Hart มองว่า บทบาทของมหายุทธศาสตร์หรืออาจเรียกว่า “ยุทธศาสตร์ชั้นสูง” ต้องประสานและอำนวยความสะดวกของชาติทั้งหมด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองในการทำสงครามซึ่งเป็นเป้าประสงค์ที่ถูกกำหนดโดยนโยบายขั้นพื้นฐาน มหายุทธศาสตร์ควรที่จะคิดคำนวณและพัฒนาทรัพยากรทางเศรษฐกิจและกำลังคนควบคู่กันไป เพื่อที่จะสามารถดำรงสถานะกำลังรบ เช่นเดียวกับกับทรัพยากรด้านขวัญกำลังใจ สำหรับความยินยอมพร้อมใจของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ เท่าๆกับพลังอำนาจของชาติด้านความมั่นคง พลังอำนาจในการต่อสู้ไม่ใช่เป็นเครื่องมือเดียวของมหายุทธศาสตร์ แต่ควรจะได้มีการประยุกต์ใช้พลังอำนาจกดดันทางด้านการเงิน เพื่อที่จะทำลายความตั้งใจของฝ่ายตรงข้าม มหายุทธศาสตร์จะต้องมองไปให้ไกลกว่าการสงคราม โดยครอบคลุมถึงสันติภาพในภายหลัง มีควรที่จะเป็นการรวบรวม

สนธิ นวกุล/สุภาณี นวกุล

เครื่องมือที่หลากหลาย แต่เป็นการควบคุมการใช้เครื่องมือเหล่านั้น เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงความเสียหายต่อสันติภาพในอนาคต เพื่อความมั่นคงและความเจริญไพบูลย์ (Hart, 1967, p.322)

สำหรับ Clausewitz มองว่าสงครามเป็นความต่อเนื่องจากการเมือง ส่วน Corbett เห็นคล้ายกันโดยมุ่งเน้นการใช้กำลังร่วมผสมผสานด้วยวิธีการทางทูตและการเมืองของรัฐ นายพลเรือเอกและนักทฤษฎีทางทหาร Raoul Castex ได้เน้นย้ำถึงการใช้อำนาจอย่างเป็นทางการเพียงอย่างเดียวระหว่างกำลังอำนาจทางบกกับกำลังอำนาจทางเรือ ส่วนนักประวัติศาสตร์ Paul Kennedy เน้นย้ำถึงความตึงเครียด เมื่อมีความพยายามที่จะใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจด้วย อาจกล่าวได้ว่า คำว่า “มหายุทธศาสตร์” มักจะใช้กันมากในกลุ่มคนอเมริกันที่มีเชื้อสายมาจากอังกฤษ (Howard, 2001, p.1-5)

John Lewis Gaddis ได้อธิบาย มหายุทธศาสตร์ว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ได้มีการคำนวณไว้แล้วของเครื่องมือที่มีอยู่ ต่อผลสุดท้ายอันกว้างใหญ่ มันเป็นวิธีการในการใช้อะไรก็ตามที่ต้องการได้ที่ได้ก็ทำตามที่ต้องการไป (Gaddis, 2018, p.1)

Colin Gray ได้ให้ความหมาย มหายุทธศาสตร์ ในหนังสือ The Strategy Bridge ว่า เป็นทิศทางและการใช้ที่เกิดจากทรัพยากรทั้งหมดของประชาคมความมั่นคง รวมถึงเครื่องมือทางทหาร เพื่อเป้าหมายของนโยบายที่ถูกกำหนดโดยการเมือง (Gray, 2013, p.13)

Peter Layton อธิบายว่า ความสำคัญของมหายุทธศาสตร์ คือ ธรรมชาติแห่งการบูรณาการ ในแง่ของกรอบความคิด มหายุทธศาสตร์ เป็นระบบที่มีองค์ประกอบต่างๆเป็นอิสระต่อกัน มีการเปลี่ยนแปลงในบางเรื่อง (Layton, 2018, p.35)

เสียงสะท้อนจากนักประวัติศาสตร์ Paul Kennedy มหายุทธศาสตร์เป็นสิ่งที่มิขึ้นของความซับซ้อนและหลากหลาย ซึ่งจำเป็นต้องทราบข้อมูลที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติ เพื่อที่จะบรรลุความต้องการทางการเมือง (Kennedy, 1991, p.1)

กล่าวโดยสรุป “มหายุทธศาสตร์” เป็นศิลป์ในการปกครองประเทศระดับสูงสุดที่รัฐจะต้องลำดับความเร่งด่วน และระดมสรรพกำลังทั้งด้านการทหาร การทูต การเมือง เศรษฐกิจ และพลังอำนาจอื่นๆ ที่จะบรรลุผลประโยชน์ของชาติ เป็นแนวคิดที่มองไปไกลกว่ายามสงคราม แต่มองให้ไกลไปถึงยามสงบ รวมถึงการป้องกันสงครามไม่ให้เกิดขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง แนวคิดเกี่ยวกับมหายุทธศาสตร์ ได้ขยายแนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์แบบดั้งเดิม เป็น 3 แนวทาง คือ เป็นการมองยุทธศาสตร์ที่มากกว่าการใช้เครื่องมือทางทหาร แต่รวมถึงการทูต การเงิน เศรษฐกิจ และโครงสร้างพื้นฐาน และเป็นการตรวจสอบสถานะแวดล้อมภายใน ยิ่งกว่าพลังอำนาจที่มาจากภายนอกประเทศด้วยซ้ำ รวมถึงเป็นการคำนึงถึงเครื่องมือที่หลากหลายของพลังอำนาจ และนโยบายภายในที่จำเป็นต่อการนำไปปฏิบัติ อาทิ การเกณฑ์ทหาร และการพิจารณาช่วงเวลาของสันติภาพ ยิ่งกว่าช่วงเวลาของสงคราม

แนวคิดเกี่ยวกับมหายุทธศาสตร์ ได้ถูกขยายไปอธิบายในหลายมิติ ทั้งทางการเมืองระหว่างประเทศ และเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค รวมถึงภาคธุรกิจซึ่งเป็นการใช้ที่มุ่งจะบรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาว ตัวอย่างของมหายุทธศาสตร์ทางธุรกิจ สามารถที่จะถูกปรับแต่งเพื่อให้บริษัทมีทิศทางที่ครอบคลุมถึงความตั้งใจ การพัฒนาการตลาด การพัฒนาผลผลิต นวัตกรรม การบูรณาการแนวรบ การขายกิจการ และการชำระหนี้

ยุทธศาสตร์ในสมัยจักรวรรดิโรมัน

มหายุทธศาสตร์ในสมัยจักรวรรดิโรมัน (Roman Empire) ในช่วง 625 ปีก่อนค.ศ.-ค.ศ.476 เป็นยุทธศาสตร์ทางการทหารที่จักรวรรดิโรมันใช้ในลักษณะที่ทำให้เกิดความมั่นคง โดยสร้างแนวป้องกันรอบอาณาเขต ตัวอย่าง เช่น กำแพงฮาเดรียนุส (Hadrian's Wall) ณ ดินแดนอังกฤษในปัจจุบัน (เริ่มก่อสร้างในสมัยของจักรพรรดิฮาเดรียนุส ในปี ค.ศ. 122) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: กำแพงฮาเดรียนุส (Hadrian's Wall)

ที่มา: Wikipedia Encyclopedia, 2018

และมีกองทัพโรมันประจำการ ณ ป้อมปราการที่สำคัญ โดยพร้อมเพิ่มเติมกำลัง ด้วยการใช้อาวุธของจักรวรรดิโรมัน เคลื่อนย้ายกองทหารจากแนวรบหนึ่งไปยังอีกแนวรบหนึ่ง รวมถึงใช้ในการส่งกำลังบำรุง การขนย้ายอาวุธยุทธโปกรณ์ และเสบียงอาหาร (Wikipedia Encyclopedia, 2018)

สนธิ นวกุล/สุภาณี นวกุล

ภาพที่ 2: เส้นทางกรรบของ Hannibal

ที่มา: Wikipedia Encyclopedia, 2018

จากภาพที่ 2 ฮันนิบาลเริ่มต้นเส้นทางกรรบข้ามจากคาบสมุทรไอบีเรีย (Iberian Peninsula) หรือประเทศสเปนในปัจจุบัน ผ่านเทือกเขาพิริเนีย (Pyrenees) และเทือกเขาแอลป์ (Alps) เข้าสู่กรุงโรม หากพิจารณาในแง่ของมหายุทธศาสตร์ของจักรวรรดิโรมัน และจักรวรรดิคาร์เธจ (Carthaginian Empire) ในช่วง 825 ปีก่อน ค.ศ.- 146 ปีก่อนค.ศ. นั้นปรากฏในช่วงสงครามพิวนิก (Punic) ทั้ง 3 ครั้ง โดยจักรวรรดิโรมันใช้มหายุทธศาสตร์ด้วยการแผ่ขยายอิทธิพลโดยรุกเข้าไปในแอฟริกาเหนือซึ่งเป็นที่ตั้งของนครคาร์เธจ (ที่ตั้งของประเทศตูนิเซียในปัจจุบัน) เพื่อที่จะควบคุมยุทธบริเวณที่สำคัญ ขณะที่จักรวรรดิคาร์เธจ ใช้มหายุทธศาสตร์ด้วยการทำสงครามให้ห่างไกลจากใจกลางพื้นที่ (Heartland) การทำเกษตรในแอฟริการ่วมปกป้องทรัพย์สินสมบัติของเจ้าของที่ดินชาวนครคาร์เธจซึ่งเป็นผู้ควบคุมการเมือง โดยให้ฮันนิบาลเป็นแม่ทัพ ยกกองทัพเข้าตีกรุงโรม ด้วยกำลังพลประมาณ 40,000 คน ช้าง 37 เชือก ม้า 7,000 ตัว รุกเข้าทางตอนเหนือของกรุงโรม ข้ามเทือกเขาแอลป์ ระหว่างการเดินทาง ก็ถูกพันธมิตรของจักรวรรดิโรมันขัดขวางและซุ่มโจมตีตามเส้นทางกรรบเดินทาง ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3: กองทัพช้างของฮันนิบาลข้ามเทือกเขาแอลป์ระหว่างสงครามพิวนิกครั้งที่ 2

ที่มา: Wikipedia Encyclopedia, 2018

อย่างไรก็ตาม ฮันนิบาลก็รบชนะในหลายสมรภูมิต่อมาที่สำคัญ อาทิ สมรภูมิตเรเบีย (Battle of the Trebia) ใน 218 ปีก่อนคริสต์ศักราช สมรภูมิทะเลสาบแทรสิมีเน (Battle of Lake Trasimene) ใน 217 ปีก่อนคริสต์ศักราช และสมรภูมิแคนเน (Battle of Cannae) ทางตอนใต้ของกรุงโรม ใน 216 ปีก่อนคริสต์ศักราช ทำให้กองทัพคาร์เธจเข้าใกล้ที่จะโอบล้อมกรุงโรม

ภาพที่ 4: สภาพพื้นที่ของสมรภูมิแคนเนในปัจจุบัน

ที่มา: Wikipedia Encyclopedia, 2018

ภาพที่ 4 จะเห็นได้ว่า สมรภูมิแคนเนเป็นทุ่งกว้างที่ฮันนิบาล สามารถรบชนะกองทหารโรมันซึ่งมีกำลังมากกว่าเท่าตัวได้ แต่ด้วยกำลังที่เหลือน้อยกว่าและขาดการสนับสนุนจากคาร์เธจ

สนธิ นวกุล/สุภาณี นวกุล

ส่งผลให้ฮันนิบาลไม่สามารถบุกเข้ากรุงโรมได้ ขณะเดียวกัน ฝ่ายโรมนำโดยซีปิโอ แอฟริกันัสตี ได้นำกองทหารโรมันรุกรากลับ ทำการตีโต้ตอบฝ่ายคาร์เธจ จนฮันนิบาลต้องถอยทัพกลับไปยังคาบสมุทรไอบีเรียและแอฟริกาเหนือ (Scarre, 1995, pp.24–25)

โดยสรุป มหายุทธศาสตร์ในสมัยจักรวรรดิโรมัน เป็นการใช้ยุทธศาสตร์ทางการทหาร การระดมสรรพกำลังและสร้างแนวป้องกันเพื่อให้เกิดความมั่นคงของอาณาจักร รวมทั้งการแผ่ขยายอิทธิพลและอาณาจักรไปยังอาณาจักรใกล้เคียง

จักรวรรดิออตโตมัน (Ottoman Empire)

ก่อนถือกำเนิดจักรวรรดิออตโตมัน (Ottoman Empire : ค.ศ.1453-ค.ศ.1923) จักรวรรดิโรมันได้แบ่งการปกครองออกเป็นจักรวรรดิโรมันตะวันตก และจักรวรรดิโรมันตะวันออกหรือจักรวรรดิไบแซนไทน์ (Byzantine Empire) ซึ่งมีคอนสแตนติโนเปิลเป็นเมืองหลวง ดังภาพที่ 5 ต่อมาจักรวรรดิโรมันตะวันตกได้ล่มสลายไปในคริสต์ศตวรรษที่ 5 ส่วนจักรวรรดิไบแซนไทน์ ยังดำรงอยู่เรื่อยมากว่าพันปี (ค.ศ.330-ค.ศ.1453)

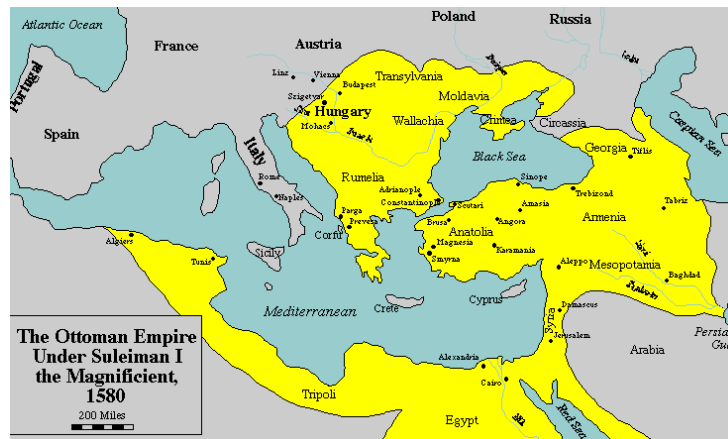

ภาพที่ 5: จักรวรรดิไบแซนไทน์ ในปี ค.ศ. 867

ที่มา: Wikipedia Encyclopedia, 2018

ต่อมาจักรวรรดิไบแซนไทน์ตกเป็นของเติร์กออตโตมันในปี ค.ศ. 1453 โดยสุลต่านเมห์เหม็ดที่ 2 (Mehmed II) เป็นผู้นำในการทำสงคราม ตอนแรกที่ยึดคอนสแตนติโนเปิล (Constantinople หรือ Istanbul ปัจจุบัน) ได้ พระองค์ทรงเปลี่ยนโบสถ์ฮาเจีย โซเฟีย (Hagia Sophia) ซึ่งเป็นโบสถ์ในศาสนาคริสต์ให้เป็นมัสยิดในศาสนาอิสลาม โดยดัดแปลงโบสถ์ให้กลายเป็นสุเหร่า เช่น ย้ายระฆัง แทนบุชา รูปปั้นต่าง ๆ ออก และสร้างสัญลักษณ์ทางอิสลาม เช่น เสามินาเรตแทน สุเหร่าโซเฟียเป็นสุเหร่าหลักของอิสตันบูลมากกว่า 500 ปี และเป็นต้นแบบของสุเหร่าออตโตมันอีกหลายแห่ง เช่น สุเหร่าสุลต่านอาเหม็ด (สุเหร่าสีน้ำเงิน) สุเหร่าเซห์ซาเด สุเหร่าซ็ือเลย์มานิเยและสุเหร่าริสเทม ปาชา ในปี 1935 ฮาเจียโซเฟียก็ถูกเปลี่ยนเป็นพิพิธภัณฑน์โดยสาธารณรัฐตุรกีจนถึงปัจจุบัน

จักรวรรดิออตโตมันมีอาณาเขตที่ครอบคลุมถึง 3 ทวีป ได้แก่ เอเชีย แอฟริกา และยุโรป ซึ่งขยายไปไกลสุดถึงช่องแคบยิบรอลตาร์ (Strait of Gibraltar) ทางตะวันตก นครเวียนนาทางทิศเหนือ ทะเลดำ (Black Sea) ทางทิศตะวันออก และอียิปต์ทางทิศใต้ จักรวรรดิออตโตมันล่มสลายในปี ค.ศ. 1923 มีจักรพรรดิเมห์เหม็ดที่ 6 (Mehmed VI) เป็นจักรพรรดิองค์สุดท้าย และมีสาธารณรัฐตุรกี ขึ้นมาแทนที่ โดยมีมุสตาฟา เคมาล อตาเติร์ก (Mustafa Kemal Atatürk) เป็นประธานาธิบดีคนแรก

ภาพที่ 6: จักรวรรดิออตโตในสมัยสุลต่านสุไลมานที่ 1

ที่มา: www.allaboutturkey.com, 2018

จากภาพที่ 6 จะเห็นได้ว่า จักรวรรดิออตโตมันได้เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในสมัยสุลต่านสุไลมาน (Suleiman) ครองราชย์ระหว่างปี ค.ศ. 1520–ค.ศ. 1566 ในรัชสมัยของพระองค์ถือเป็นยุคทองของจักรวรรดิ อาณาเขตได้แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างใหญ่ไพศาล ทิศตะวันตกจรดดินแดนออสเตรีย ทิศตะวันออกจรดคาบสมุทรอาราเบีย ทิศเหนือจรดคาบสมุทรไครเมีย ทิศใต้จรดชูดานในแอฟริกาเหนือ ชาวตะวันตกได้ขนานพระนามของพระองค์ว่า “สุไลมาน ผู้ยิ่งใหญ่” สำหรับชาวตุรกีพระองค์ได้รับสมัญญานามว่า “สุไลมาน ผู้พระราชทานกฎหมาย” เนื่องจากพระองค์ทรงมีบทบาทสำคัญในการปฏิรูประบบกฎหมาย สุลต่านสุไลมานสิ้นพระชนม์ในระหว่างทำสงครามที่ยังการีในปี ค.ศ. 1566 สิริรวมพระชนมายุได้ 74 พรรษา ทรงครองราชย์ยาวนานถึง 46 ปี อดีตอันยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิออตโตมันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยสุลต่านสุไลมานเป็นสิ่งที่ชาวตุรกีภาคภูมิใจเป็นอย่างมากเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชาติตน (Gürkan, 2010, pp.19-37)

มหายุทธศาสตร์ของจักรวรรดิออตโตมัน ถูกออกแบบและดำเนินการโดยสุลต่านและข้าราชการบริหาร เพื่อรองรับความท้าทายจากภายนอก ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับรัฐที่เป็นคริสเตียนในคาบสมุทรบอลข่าน ที่จะต้องสร้างพันธมิตรทางการทูต ความร่วมมือทางทหาร ข้อตกลงทางการค้ากับยุโรป

สนธิ นวกุล/สุภาณี นวกุล

และความท้าทายภายในของอาณาจักรอันกว้างใหญ่ไพศาลซึ่งประกอบไปด้วยชนกลุ่มต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ตามแนวแม่น้ำดานูบ (Danube) ในยุโรปตะวันออก จนถึงแม่น้ำไทกริส (Tigris) ในตะวันออกกลาง

อุดมคติทางวัฒนธรรมมีผลต่อวิสัยทัศน์ของผู้ผู้นำในจักรวรรดิออตโตมัน ซึ่งได้ดำเนินมหายุทธศาสตร์ในลักษณะแบบบูรณาการ มีการจัดการแบบเบ็ดเสร็จทั้งด้านกำลังและทรัพยากรทั้งในยามสงบและยามสงคราม กล่าวคือ ใช้ยุทธศาสตร์ทหารในการป้องกันชายแดนจากศัตรูภายนอก และต่อสู้กับความไม่สงบภายใน มีการปฏิรูปและรวมศูนย์อำนาจที่จะสร้างความเข้มแข็งพลังอำนาจทางทหารและอำนาจของจักรวรรดิทั้งด้านการเมืองและสังคม ด้วยการยกเลิกกองทหาร Janissary (กองทหารที่อาจกล่าวได้ว่าแข็งแกร่งที่สุดของจักรวรรดิออตโตมัน เลื่องลือในความสามารถที่พิชิตยุโรปตะวันออกในคาบสมุทรบอลข่านได้ นักรบในกองทหารนี้ มาจากเชลยศึกชาวคริสเตียน ถูกนำมาเลี้ยงดูตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม โดยได้รับการฝึกให้เป็นทหารทั้งการต่อสู้ด้วยมือเปล่า การใช้หอก ดาบ ธนู เป็นต้น) และปรับปรุงการทหารเป็น Tanzimat ให้ทันสมัยเหมือนยุโรป โดยใช้สงครามศาสนานำในการต่อสู้ ขณะเดียวกันดำเนินนโยบายทั้งต่างประเทศและภายในประเทศ ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ด้วยการดำเนินนโยบายทางการทูตกับมหาอำนาจ และนโยบายภายในประเทศ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ การคลัง และอุตสาหกรรม ไปพร้อม ๆ กัน (Simsek, 2015, pp.50-138)

สรุปได้ว่า มหายุทธศาสตร์ในสมัยจักรวรรดิออตโตมันเป็นลักษณะบูรณาการ มีการจัดการแบบเบ็ดเสร็จทั้งด้านกำลังและทรัพยากรทั้งในยามสงบและยามสงคราม โดยใช้ยุทธศาสตร์ทางการทหารในการป้องกันชายแดนจากศัตรูภายนอก ดำเนินนโยบายทางการทูตกับมหาอำนาจรวมทั้งปฏิรูปและรวมศูนย์อำนาจเพื่อสร้างความเข้มแข็งพลังอำนาจทั้งด้านการทหาร การเมือง สังคม เศรษฐกิจ การคลัง และอุตสาหกรรมภายใน

สงครามโลกครั้งที่ 2

ผู้เขียนได้พยายามค้นคว้าเนื้อหาเกี่ยวกับมหายุทธศาสตร์ที่มองเป็นภาพรวมในสงครามโลกครั้งที่ 1 ปรากฏชัดเป็นมหายุทธศาสตร์ของสหราชอาณาจักร โดยเฉพาะการป้องกันทางลึก (British Grand Strategy Defence-In-Depth) ซึ่งจะนำเสนอไว้ในตอนที่ 2 ว่าด้วยมหายุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจ ในบทความนี้ จึงขอนำเสนอมหายุทธศาสตร์ในสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ.1939-1945) ที่พันธมิตร (Allies) ใช้ในการทำสงคราม โดยพันธมิตรได้ดำเนินมหายุทธศาสตร์ ด้วยการระดมสรรพกำลังที่เป็นทรัพยากรของรัฐ อาทิ คน อุตสาหกรรม เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ รวมถึงการโฆษณาชวนเชื่อและการข่าวสาร ตลอดจนการเลือกใช้ทรัพยากรในดินแดนที่เป็นของสหราชอาณาจักร

อาณาจักรและสหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกันพันธมิตรได้พยายามทำให้คนอเมริกัน ได้คิดว่า ถึงเวลาแล้วที่จะต้องเข้าสู่สงคราม ถ้าหากเราได้พิจารณาเฉพาะมหายุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา ในสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเห็นถึงเสาหลักแห่งความสำเร็จ 5 ประการ คือ 1) สหรัฐฯ ได้สร้างและดำรงความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ของทหารกับพลเรือน ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ 2) การหาหนทางในการระดมสรรพกำลังทั้งคนและวัสดุอุปกรณ์ และหนทางที่จะต่อสู้ภายใต้วิถีประชาธิปไตยและทุนนิยม โดยที่จะต้องให้สอดคล้องกับการดำรงอยู่ของชาติ 3) การปลูกจิตสำนึกที่จะต้องต่อสู้กับข้าศึกและเจตจำนงของชาติซึ่งขึ้นกับรากเหง้าที่สร้างไว้อย่างดีในวัฒนธรรมของสังคมอเมริกัน 4) การใช้ความสัมพันธ์ที่มีอยู่กับสหราชอาณาจักร เพื่อสร้างทางเลือกทางยุทธศาสตร์แทนที่สหรัฐฯ จะดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว 5) การใช้การปรับตัวและความยืดหยุ่นเข้าด้วยกัน ทำให้เรียนรู้จากความผิดพลาดของตนและได้ประโยชน์จากความผิดพลาดของข้าศึก (Morton, 1962,p. 370–390) (Cambridge University Press, 2014)

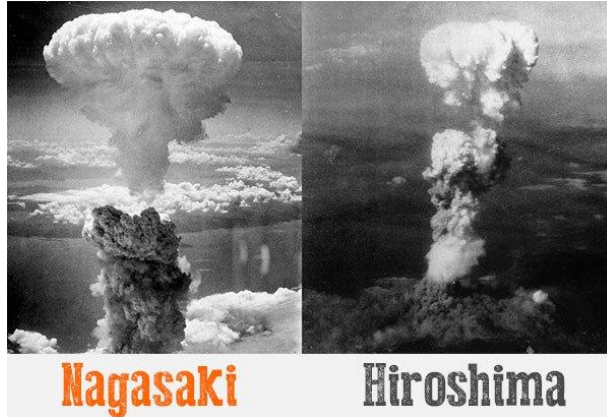
ภาพที่ 7: สงครามโลกครั้งที่ 2 ในยุโรปและแอฟริกา ในช่วงปี ค.ศ.1942-1945

ที่มา: World Maps, 2018

ภาพที่ 7 แสดงให้เห็นพื้นที่ยึดครองของฝ่ายอักษะ (Axis) และการรุกรกลับของฝ่ายพันธมิตร สิ่งที่สำคัญ คือ สหรัฐฯ จำเป็นที่จะต้องพัฒนามหายุทธศาสตร์เพื่อพันธกรณีอย่างยั่งยืน โดยที่มีได้เป็นนัยของการสงครามแบบดั้งเดิมเท่านั้น ส่งผลต่อแนวคิดที่จะต้องหาคำตอบให้ได้ว่า มหา

สนธิ นวกุล/สุภาณี นวกุล

ยุทธศาสตร์ที่ต้องการคืออะไร และสภาพแวดล้อมที่ต้องการเป็นแบบไหน กรณี นิวเคลียร์อาจเรียกได้ว่าเป็นมหายุทธศาสตร์ใหม่ ด้วยการทิ้งระเบิดปรมาณู 2 ลูก ลงสู่ญี่ปุ่น ดังภาพที่ 8 เป็นแบบอย่างหนึ่งที่มีใช้การสงครามแบบดั้งเดิม แต่เน้นการหาวิธีการใหม่ๆ ที่ทำให้สงครามแปรเปลี่ยนไป อาจเป็นการใช้หลักคณิตศาสตร์และทฤษฎีความเป็นไปได้ในการคิด

ภาพที่ 8: การทิ้งระเบิดปรมาณู 2 ลูกโดยสหรัฐอเมริกา ลงสู่เมืองฮิโรชิมาและนางาซากิ ประเทศญี่ปุ่น

ที่มา: Newstime, 2016

สรุปได้ว่า มหายุทธศาสตร์ในยุคนี้ เป็นการระดมสรรพกำลังที่เป็นทรัพยากรของรัฐ และได้พัฒนามหายุทธศาสตร์เพื่อแสวงหาวิธีการใหม่ๆ ที่ทำให้สงครามแปรเปลี่ยนภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่เน้นการทำสงครามแบบดั้งเดิม

ยุคสงครามเย็น

ยุคสงครามเย็นที่จะกล่าวถึงในบทความนี้ อยู่ในห้วงระหว่างปี ค.ศ. 1945- 1991 เป็นการต่อสู้ระหว่างฝ่ายโลกเสรี นำโดย สหรัฐอเมริกา และฝ่ายโลกคอมมิวนิสต์ นำโดย สหภาพโซเวียต เนื่องด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน ห้วงยุคสงครามเย็น เกิดสงครามเกาหลี (ค.ศ.1950-1953) ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9: ความขัดแย้งภายในประเทศเกาหลี

ที่มา: Wikipedia Encyclopedia, 2018

และสงครามเวียดนามในช่วง ค.ศ.1955-1975 ดังภาพที่ 10 ซึ่งเป็นสงครามตัวแทนของมหาอำนาจทั้งสอง คือ สหรัฐอเมริกา และสหภาพโซเวียต

ภาพที่ 10: บ้านเรือนที่ถูกเผาในสงครามเวียดนาม

ที่มา: Wikipedia Encyclopedia, 2018

มหายุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ที่จะเผชิญกับภัยคอมมิวนิสต์ในยุคสงครามเย็น คือ การปิดล้อม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของ George Kennan ผู้เชี่ยวชาญด้านสหภาพโซเวียต ที่จะจำกัดอิทธิพลของสหภาพโซเวียต โดยหลีกเลี่ยงการทำสงครามโดยตรง เพราะเชื่อว่าสหภาพโซเวียตจะล่มสลายเอง เนื่องจากความไร้ประสิทธิภาพและความขัดแย้งภายในประเทศ

ทั้ง Kennan และ Nitze มองว่า มหายุทธศาสตร์ จะต้องพิจารณาถึงทรัพยากรที่หลากหลาย ทั้งเศรษฐกิจ การทูต และการทหาร แต่ในแง่วิสัยทัศน์ที่จะทำการปิดล้อมคอมมิวนิสต์

สนธิ นวกุล/สุภาณี นวกุล

ของ Nitze จะให้ความสำคัญต่อพลังอำนาจทางทหาร มากกว่า ซึ่งแตกต่างจาก Kennan ที่หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าด้วยการใช้กำลังทหารโดยตรง (Gaddis, 2005, pp.24-30) (Brands, 2015, pp.1-6)

ภาพที่ 11: กำแพงเบอร์ลินถูกทำลาย

ที่มา: Kohut, 2014

จากภาพที่ 11 กำแพงเบอร์ลินถูกทำลายหลัง German Democratic Republic's (GDR) ประกาศให้เปิดเขตแดนกั้นระหว่างเบอร์ลินตะวันออกและตะวันตกในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1989 อันเป็นเครื่องหมายของการสิ้นสุดสงครามเย็นระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต

มหายุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ในยุคสงครามเย็น ก็เพื่อความมั่นคงและดำรงอิทธิพลของสหรัฐฯในโลก แม้ว่าบางครั้งสหรัฐฯ ก็ล้มเหลวในการกำหนดผลประโยชน์ที่สำคัญของตนเอง ไม่ว่าจะมหายุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตจะเป็นเช่นไร แต่สงครามเย็นก็เต็มไปด้วยเชื้อแห่งความหวาดกลัวและไม่ไว้นื้อเชื่อใจ ใช้ตรรกที่จะควบคุมอาวุธทำลายล้าง บรรยากาศในการที่จะร่วมมือกันทำลายอาวุธทำลายล้างต้องใช้ความอดทน ทั้งความขัดแย้ง และโลกโดยรวม มีการใช้ต้นทุนมหาศาลทั้งการปฏิบัติการจิตวิทยาและงบประมาณ มีค่าใช้จ่ายในแต่ละโอกาสอย่างมหาศาล

บทสรุป

มหายุทธศาสตร์ : จากจักรวรรดิโรมัน สู่ยุคสงครามเย็น สะท้อนให้เห็นความแตกต่างของมหายุทธศาสตร์ในแต่ละยุคสมัย ซึ่งการระดมสรรพกำลังและบูรณาการทรัพยากรต่างๆ นั้น เป็นไปเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกอาณาจักร โดยจักรวรรดิโรมัน เน้นยุทธศาสตร์ทางการทหารเพื่อความมั่นคงของอาณาจักรเป็นหลัก ต่อมามหายุทธศาสตร์ในสมัยจักรวรรดิออตโตมันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะบูรณาการ โดยใช้ทั้งยุทธศาสตร์ทางการทหารในการป้องกันชายแดนจากศัตรูภายนอก การดำเนินนโยบายทางการทูตกับมหาอำนาจ

และการสร้างความเข้มแข็งพลังอำนาจทั้งด้านการทหาร การเมือง สังคม เศรษฐกิจ การคลัง และ อุตสาหกรรมภายใน

ในยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทำให้มหายุทธศาสตร์ จึงเน้นการแสวงหาวิธีการใหม่ๆ ไม่ทำสงครามแบบดั้งเดิมอีกต่อไป แต่ผลกระทบที่รุนแรงของระเบิด นิวเคลียร์ทำให้นานาประเทศต่างหวาดกลัว ส่งผลให้มหายุทธศาสตร์ในยุคสงครามเย็น มีความ พยายามที่จะควบคุมอาวุธทำลายล้าง และเน้นที่การปฏิบัติการจิตวิทยาและการใช้จ่ายงบประมาณ ในการช่วยเหลือและพัฒนาประเทศที่เป็นพันธมิตรของสองมหาอำนาจ รวมถึงการสนับสนุน ทุนการศึกษา เพื่อหวังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางอุดมการณ์ อันจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองต่อไป

รายการอ้างอิง

- All About Turkey © Burak Sansal 1996–2019. (2018). The Ottoman Empire. Retrived November 15, 2018, from <http://www.allaboutturkey.com/ottoman.html>
- Brands, Hal (2015). American Grand Strategy: Lessons from the Cold War. Foreign Policy Research Institute.
- Cambridge University Press. (2014). World War II and Grand Strategy, 7 March 2014, Fifteen Eighty Four, Academic Perspectives from Cambridge University Press .Retrived November 30, 2018, from <http://www.cambridgeblog.org/2014/03/world-war-ii-and-grand-strategy/>
- Gaddis, John Lewis. (2005). Strategies of Containment. Oxford University Press.
- Gaddis, John Lewis. (2018). On Grand Strategy. New York: Penguin Press.
- Gray, Colin S. (2013). The Strategy Bridge: Theory for Practice. Oxford University Press.
- Gürkan, Emrah Safa. 2010. Christian Allies of the Ottoman Empire. Institut für Europäische Geschichte.
- Hart, Liddell. (1967). B. H. Strategy London: Faber & Faber, 2nd rev. ed.
- Howard, Michael. (2001). Grand Strategy in the Twentieth Century. Defence Studies. London: Frank Cass.
- Kennedy, Paul M. (1991). Grand Strategies in War and Peace. Yale University Press.

สนธิ นวกุล/สุภาณี นวกุล

Kohut, Andrew. (2014). Berlin Wall's fall marked the end of the Cold War for the American public. Retrived November 15, 2018, from <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2014/11/03/berlin-walls-fall-marked-the-end-of-the-cold-war-for-the-american-public/>

Layton, Peter. (2018). Grand Strategy. USA: Columbia,SC.

Morton, Louis (1962). United States Army in World War 2: War in the Pacific, Strategy and Command: The First Two Years. Office of the Chief of Military History, Dept. of the Army; [for sale by the Superintendent of Documents, U.S. Govt. Print. Off.]

Newstime. (2016). World War II who was dropped on Japan 2 US atomic bombs cost \$ 20 billion. Retrived November 15, 2018, from <http://www.newstime.jp/News/world-war-ii-who-was-dropped-on-japan-2-us-atomic-bombs-cost-20-billion>

Posen, Barry R. And Ross, Andrew L. (1996). "Competing Visions for U.S. Grand Strategy" *International Security*. (Winter 1996–1997), 21 (3): 5–53.

Scarre, Chris. (1995). "The Wars with Carthage," *The Penguin Historical Atlas of Ancient Rome*. London: Penguin.

Simsek, Veysel. (2015). The Grand Strategy of the Ottoman Empire, 1826- 1841. A Thesis Submitted to the School of Graduate Studies in Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy, McMaster University.

Wikipedia Encyclopedia. (2018). Battle of Cannae. Retrived November 15, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Cannae

Wikipedia Encyclopedia. (2018). Byzantine Empire. Retrived November 15, 2018, from https://en.wikipedia.org/wiki/Byzantine_Empire

Wikipedia Encyclopedia. (2018). Hadrian. Retrived November 9, 2018, from <https://en.wikipedia.org/wiki/Hadrian>

Wikipedia Encyclopedia. (2018). Hannibal. Retrived November 13, 2018, from <https://en.wikipedia.org/wiki/Hannibal>

CHAPTER 17

Wikipedia Encyclopedia. (2018). Korean War. Retrived November 15, 2018, https://en.wikipedia.org/wiki/Korean_War

Wikipedia Encyclopedia. (2018). Punic Wars. Retrived November 9, 2018, https://en.wikipedia.org/wiki/Punic_Wars

Wikipedia Encyclopedia. (2018). Vietnam War. Retrived November 15, 2018, https://en.wikipedia.org/wiki/Vietnam_War

World Maps. (2018). World War 2. Retrived November 15, 2018, from <https://pasarelapr.com/detail/world-war-2-maps-of-europe-3.html>